

Історія зарубіжної літератури (друга половина ХІХ ст.)

викл. доц. Кравченко Я.П.

ауд. 307 (2 н.к.)

консультації: вівторок, середа 11.00 -12.30

yana_kr@yahoo.com

Структура курсу: лекції 16 год. (8 лекцій)

Самостійна робота 44 год.

Залік

Розподіл балів за формами роботи

Усього: **100** балів

Модуль 1:

Лекції № 1-4,

Тема № 1 (виконання самостійної роботи) – 10 балів

Тема № 2 (виконання самостійної роботи) – 10 балів

Тема № 3 (виконання самостійної роботи) – 10 балів

Тема № 4 (виконання самостійної роботи) – 10 балів

Модуль 2:

Лекції № 5-8,

Тема № 5 (виконання самостійної роботи) – 10 балів

Тема № 6 (виконання самостійної роботи) – 10 балів

Тема № 7 (виконання самостійної роботи) – 10 балів

Тема № 8 (виконання самостійної роботи) – 10 балів

Залік – 20 балів

Організація та виконання самостійної роботи

Кравченко Я.П. Історія зарубіжної літератури ХІХ ст. (друга половина): практикум для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра професійних спрямувань «Мова і література (англійська, французька, німецька, іспанська)», «Переклад (англійська, німецька, французька мови)» / Я.П. Кравченко. – Запоріжжя: ЗНУ, 2017. – 108 с.

Завдання на період 6.09 - 20.09.2017

Опрацювати матеріали до Теми 1.

Письмово виконати завдання 1-4, стор. 6 – 26

Читати роман Стендаля «Червоне і чорне»

ЛЕКЦІЯ № 1

Реалізм як естетична категорія і художня система у сучасному літературознавстві

План

1. Дискусійні аспекти вивчення реалізму.
2. Історичні передумови реалізму. Характер становлення реалістичної естетики.
3. Принципи зображення дійсності в літературі реалізму.

Проблема тлумачення реалізму

□ Типологічна концепція

Реалізм як «тип творчості», що притаманний мистецтву протягом всієї його історії.

Виявляється у прагненні до **правдивого** відтворення дійсності.

Античний реалізм,
ренесансний реалізм,
просвітницький реалізм

□ Конкретно-історична концепція

Реалізм - категорія історична, що означає художню **систему** або напрям. Виникає на певній стадії еволюції мистецтва і має більш менш чіткі хронологічні межі.

Проблема визначення хронологічних меж реалізму

- Традиційна точка зору – 1830 – 1850-ті роки.
- Хронологічні межі в різних країнах не співпадають. Наприкінці 1820-1830-х рр. формується у Франції (Стендаль, О. де Бальзак, Г. Флобер, П. Меріме) та Англії (Ч. Діккенс, В.М. Теккерей, сестри Бронте, Дж. Еліот, Е. Гаскелл, Е. Тrollop), пізніше у Росії (О. Гончаров, І.Тургенєв, Ф. Достоєвський, Л. Толстой), а в другій половині століття в інших європейських країнах (Італії, Іспанії, Польщі, Німеччині, Україні (Панас Мирний, І. Франко, С. Руданський).
- Концепція «реалізму без берегів»
- Існування реалізму до кінця ХХ ст. (соціалістичний реалізм)

Проблема термінологічного позначення

□ Термін «**критичний реалізм**» (М. Горький)

Виділяє критичний пафос в оцінці дійсності як **найважливішу** родову ознаку реалізму. Однак критичне сприйняття реальності притаманне не лише реалістам.

Критична позиція не виключає **позитивного** начала в реалізмі, який не є явищем "чистої критики". Творчість письменників-реалістів позначена прагненням до гармонії, досконалості, пошуком ідеалу

□ Термін «**класичний реалізм**»

Орієнтований на концепцію реалізму як атрибутивної ознаки мистецтва (типологічна концепція) й, визнаючи в історії літератури існування різних "реалізмів" (ренесансного, просвітницького й т.д.), має на увазі певну найвищу якість реалізму XIX ст. у порівнянні з іншими "реалізмами".

Термін «**реалізм XIX ст.**» має історично конкретний і одночасно досить широкий зміст, означає складне явище, яке протягом століття розвивалося в умовах кожної конкретної національної літератури.

Соціально-історичні передумови реалізму

- утвердження в Європі нового суспільного ладу, революційні катаклізми, конфлікти, що породжувалися новим суспільством;
- Технічний прогрес;
- Наукові відкриття;
- Філософія позитивізму;
- Накопичення капіталу (фетишизація матеріальних цінностей);
- на відміну від романтиків з ідеєю "двоєсвіту", і прагненням вийти в сферу глобальних проблем "універсуму", **реалістів приваблює** оточуюча реальність, сучасне суспільство, розкриттю таємниць якого вони присвячують свою творчість.

Генезис літературного реалізму

Стендаль (1783-1842). Автор першого в європейській літературі реалістичного роману «Червоне і чорне» (1830)

О. де Бальзак (1799-1850). Автор циклу реалістичних романів «Людська комедія» (1829 – 1846)

Обґрунтування реалізму

Гюстав Курбе (*Gustave Courbet*; 1819–1877) — французький живописець, скульптор, графік. Картина «Поховання в Орнані» (1850).

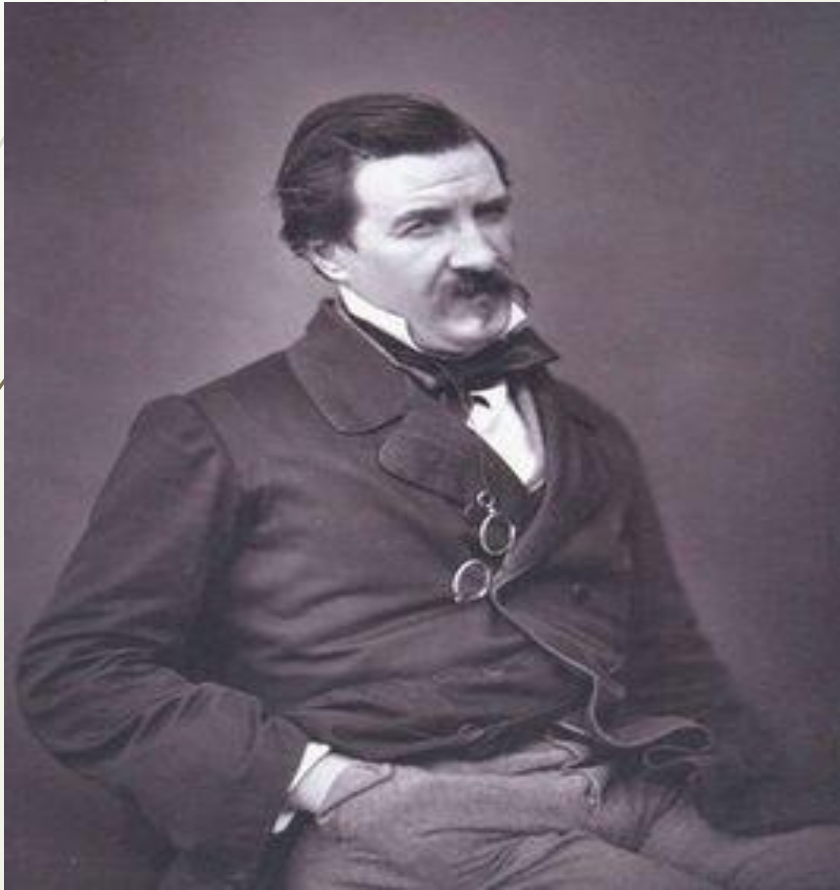
Г. Курбе «Післяобідній відпочинок в Орнані»

Обґрунтування теорії реалізму

Шанфлері (Жюль Франсуа
Юссон, 1821 - 1889

Луїс Еміль Дюранті 1833 -1880

Художні принципи реалізму

- ▣ **Принцип детермінізму** – взаємоприналежності, взаємозумовленості людини і середовища.
- ▣ **Еволюції принцип** – один з основоположних принципів реалістичної естетики. Полягає у визнанні і розумінні безперестанної зміни, розвитку життя.
- ▣ **Історизму принцип** – принцип зображення дійсності як перемінного явища, яке розвивається згідно з об'єктивними законами. Реалісти показують взаємодію людини і часу через буденні події і звичайні долі. У якості об'єкту обирають не історичне минуле, а оточуюче повсякденне життя, сучасність
- ▣ **Всеохопності принцип (універсальності)**. Полягає у прагненні до тотального охоплення і впорядкування явищ за допомогою класифікації, систематики, таксономії.
- ▣ **Об'єктивізму принцип** – провідна ознака реалістичної естетики, що полягає у визнанні істинного знання незалежним від знань, уявлень і вірувань окремого суб'єкта пізнання. За Стендалем письменник – подорожній, що іде дорогою із дзеркалом, прив'язаним до спини. Він не керує відображеними картинами.

Характеристики реалістичного художнього методу

- ▣ **Типізація** (від гр. typos – відбиток) прийом зображення, характерний для літератури реалізму, в ході реалізації якого створюються характерні для історично-конкретного суспільства характери і долі.
- ▣ **Аналітизм психологічний** – характерний для реалістичної літератури прийом зображення складних внутрішніх процесів, що відбуваються у людській психології. Аналітичне начало – одне з провідних в естетиці реалізму, на відміну від емоційного, особистісного, на яке орієнтувалися романтики.
- ▣ **Аналітизм соціальний** – характерний для реалістичної літератури погляд на суспільство як на об'єкт наукового дослідження. Характери персонажів, образи матеріального світу створюються на основі аналізу, співставлення і осмислення реальних історичних фактів, документів, свідчень.
- ▣ **Художня деталізація.** Культ речей як носіїв характерних особливостей своїх власників.

Типологічні риси реалізму

- тяжіння до достовірності, об'єктивності;
- втілення діалектичного зв'язку між закономірно-загальним та індивідуально-особистісним;
- звільнення від канонічності, переважання індивідуальних стилів над «спільними»;
- відмова від розмежування явищ на «естетичні» та «неестетичні»;
- пізнавальне спрямування (зв'язки з природознавством, історією, соціологією, психологією);
- аналітичний підхід до дійсності, намагання відтворити світ як складну єдність;
- увага до проблем взаємодії людини і середовища;
- зображення типових характерів за типових обставин;
- перенесення центру уваги на соціальну сферу;
- переважання епічного начала;
- романізація жанрів та драматизація роману;
- поява синтетичних індивідуальних стилів, які поєднували реалістичні та романтичні елементи;
- психологізація всієї атмосфери твору, його предметно-емоційного світу (портрет, інтер'єр, пейзаж тощо).